

บทที่ 2

เอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา โดยใช้กิจกรรมนิเทศการศึกษาจากการค้นพบของ นางสุดสวาท พลานันทกุลธร ได้พบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการนิเทศการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครนั้นมีอยู่ 15 กิจกรรมด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาและกลุ่มโรงเรียนมาเสนอไว้ดังนี้คือ

การนิเทศการศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ความหมายของการนิเทศการศึกษา หลักการนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร แนวคิดในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน ผู้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กิจกรรมนิเทศการศึกษาและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การนิเทศการศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร

งานนิเทศการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงเทพมหานครยังเป็นการบริหารส่วนท้องถิ่น ที่เรียกว่า เทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี ในระยะเริ่มแรกแห่งการก่อตั้งหน่วยงานนี้ ได้จัด เป็นเพียงแผนกหนึ่งในกองการศึกษาของเทศบาลทั้งสองส่วนการดำเนินงานในช่วงนั้น ยังเป็นไปอย่างไม่เป็นระบบ ไม่มีหลักการทั้งยังไม่มีกำหนดขั้นตอนและเป้าหมายการทำงานที่แน่นอน งานที่เป็นหลักส่วนใหญ่จะเป็นงานสหกรณ์ออมทรัพย์ครู และเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งที่ทำงานในด้านสหกรณ์ก็คือ ครูที่ทำหน้าที่นิเทศนั่นเอง ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่จะเป็นครูทางนาฏศิลป์ หัตถศึกษา และพลานามัย ทางด้านวิชาการมักจัดให้มีการอบรมครูประจำการเป็นรายวิชา สรุปได้ว่า งานนิเทศการศึกษาในยุคสมัยนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากบรรดาครูและผู้บริหารโรงเรียนเท่าที่ควร

010811

ในปี พ.ศ. 2509 ได้เริ่มจัดใหม่ควารสอบคัดเลือกศึกษานิเทศก์ในหมวดวิชาต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่นี้เทศโรงเรียนในสังกัด ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงอีกขั้นหนึ่ง ที่แต่เดิมได้ใช้วิธีคัดเลือกเอาไปจากครู งานนิเทศการศึกษาจึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้น แม้ว่าจะงานในด้านนี้จะไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารนักในช่วงระยะเวลา

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร จึงเป็นผลให้ระบบการบริหารพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 25 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2514 โดยให้รวมจังหวัดพระนครและธนบุรีเข้าเป็นจังหวัดเดียวกัน เรียกว่า "นครหลวงกรุงเทพธนบุรี" และให้รวมเทศบาลนครกรุงเทพกับเทศบาลนครธนบุรีเข้าเป็นหน่วยงานบริหารเดียวกัน เรียกว่า "เทศบาลนครหลวง" ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ในด้านการจัดการปกครองท้องถิ่น แต่เพียงอีกประมาณ 1 ปีต่อมาเทศบาลนครหลวงก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การปกครองบริเวณนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ไม่อาจปกครองในรูปของเทศบาลได้ แม้รัฐบาลจะพยายามให้อำนาจแก่เทศบาลนครหลวงมากยิ่งขึ้นรวมทั้งการจัดสรรตัวผู้บริหารที่มีขีดความสามารถสูง ให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเทศมนตรีในขณะเดียวกัน ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานได้มากนัก ในที่สุดคณะปฏิวัติจึงได้จัดตั้งกรุงเทพมหานครขึ้น ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2515 เป็นผลให้งานในทุกระดับหน่วยมีการเปลี่ยนแปลงไปอีก ทั้งในรูปของการจัดหน่วย หน้าที่ ภารกิจ สายงานทั้งในด้านธุรการและการปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนตัวบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ด้วย ส่วนงานนิเทศการศึกษาซึ่งเดิมมีฐานะเป็นเพียงแผนกเล็ก ๆ ขึ้นกับกองการศึกษา มีโรงเรียนในความรับผิดชอบไม่ถึง 100 โรงเรียน ต่อมากองการศึกษาได้ยกฐานะเป็นฝ่ายการศึกษาและบริการชุมชน งานนิเทศการศึกษาก็ขึ้นตรงกับกองวิชาการ ต้องรับผิดชอบโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 150 โรงเรียน จากนั้นจึงได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ 22 มีนาคม 2517 ให้จัดระเบียบราชการด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครเสียใหม่ เป็น "สำนักการศึกษา" งานนิเทศการศึกษาจึงได้มีการปรับปรุงและขยายขอบเขตความรับผิดชอบของงานกว้างขวางออกไปถึง จึงยกฐานะขึ้นเป็นหน่วยศึกษานิเทศก์ มีฐานะเทียบเท่ากอง มีโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ ประมาณ 400 โรงเรียน ในช่วงนี้ นับได้ว่าการปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ได้เป็นไปอย่างมีระบบ มีการกำหนดขั้นตอน เป้าหมายและมีหลักการและขอบข่ายในการปฏิบัติงานที่แน่นอนขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2518 ได้กำหนด

ให้มีการสอบคัดเลือกเอาผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เข้ามาปฏิบัติงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร, สำนักงานการศึกษา)

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมาย "การนิเทศการศึกษา" ไว้ดังนี้คือ

คิมบอล ไวล์ (Kimbal Wiles) การนิเทศการศึกษาคือ การแนะนำซึ่งกันและกัน การวางแผน การปรึกษาหารือร่วมกัน และเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือ และร่วมมือมากกว่าการใช้อำนาจสั่งการเพื่อกำหนดทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น (Wiles, 1967 : 6)

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good) การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษาให้รู้วิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์การศึกษา ช่วยปรับปรุงเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน (method of teaching) และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน (Good, 1959 : 535)

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) การนิเทศการศึกษาคือ สิ่งทีบุคคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินการตามหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน มุ่งให้โรงเรียนเกิดประสิทธิผลในการสอนเป็นสำคัญ (Harris, 1963 : 19)

แฮโรลด์ พี. อัดัม และแฟรงค์ จี. ดิกกี (Harold P. Adam and Frank G. Dickey) การนิเทศการศึกษาคือ การสร้างสรรค์ และการให้อิสระเสรีแก่ครูในการปฏิบัติงาน โดยมีการวางแผนโปรแกรมไว้อย่างดีในการปรับปรุงการสอน (Adams and Dickey, 1966 : 3)

สรุปแล้วการนิเทศศึกษาดังกล่าวแล้วข้างต้นพอจะสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาได้ว่า หมายถึงการร่วมกันปฏิบัติงานของบุคคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อที่จะปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จดังที่จุดมุ่งหมายของการศึกษากำหนดไว้

หลักการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานในหน่วยงานทุกระดับ จะเป็นหน่วยงานของทางราชการ องค์กร รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้าง หรือร้านค้าของประชาชนก็ตาม หากมุ่งหวังจะต้องมีการวางระบบ และ

แผนงานได้ดี เช่น มีการจัดแบ่งส่วนและหน่วยงานให้เป็นสัดส่วน มีสายการปกครองบังคับบัญชาเป็นขั้นตอนให้ง่ายต่อการควบคุมและกำกับดูแล มีการวางระเบียบในการปฏิบัติให้เรียบร้อย ซึ่งรวมทั้งการออกระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติไว้อย่างแน่ชัด สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานได้เป็นแนวทางเดียวกันและบรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมายโดยรวดเร็ว ง่ายต่อการปฏิบัติก็คือผู้ร่วมงานจะต้องมีและยึดถือหลักการที่กำหนดให้ปฏิบัติโดยเคร่งครัด

หลักการ หมายถึง กฎเกณฑ์ทั่วไป ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงพื้นฐาน ความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติจากสภาพการอย่างหนึ่งไปสู่สภาพการอีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะควบคุมกิจกรรมและวิธีการสำหรับการปฏิบัตินั้น ๆ (Barr, Burtor and Brueckner 1947 : 45)

การปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น พัฒนาครู ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในด้านวิชาชีพช่วยในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา การเลือกเนื้อหาวิชา วิธีการสอน ตลอดจนวัดและประเมินผลการสอน หากพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว จะเห็นว่า การนิเทศการศึกษานั้น เป็นส่วนช่วยพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ การปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษา จะประสบผลสำเร็จเพียงใด หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับผู้จัดการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ หากเขาเหล่านั้นได้มีความตั้งใจและมีความแน่วแน่ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ให้เป็นประโยชน์ และยึดถือหลักการในการนิเทศการศึกษา เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานแล้ว ย่อมจะประสบผลสำเร็จอย่างมีต้องพึงสงสัยเลย หลักการในการนิเทศการศึกษาได้มีท่านผู้รู้ได้ให้แนวความคิดและทักษะไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และลีโอ เจ บรูคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา 4 ประการคือ

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (theoretically sound)

1.1 การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์และนโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องอยู่กับการนั้นโดยเฉพาะ

1.2 การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นไปตามความเป็นจริงและตามกฎเกณฑ์ของเรื่องนั้น ๆ

1.3 การนิเทศการศึกษาควรจะวิวัฒนาการทั้งด้านเครื่องมือและกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (scientific)

2.1 การนิเทศการศึกษาควรเป็นไปอย่างมีลำดับ และมีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ภายในขอบเขตของงานนั้น รวมทั้งด้านกระบวนการนิเทศ การศึกษาและอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศด้วย

2.2 การนิเทศการศึกษาควรได้มาจากการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูล มีความถูกต้องแน่นอน เชื่อถือได้ มีระเบียบ มากกว่าการสรุปมาจากความคิดเห็น

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (democratic)

3.1 การนิเทศการศึกษาจะต้องเคารพในตัวบุคคลและความแตกต่างของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่

3.2 การนิเทศการศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.3 การนิเทศการศึกษาควรใช้อำนาจให้น้อยที่สุด และอำนาจนั้นจำเป็นต้องได้มาจากหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมาย

4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (creative)

4.1 การนิเทศการศึกษาควรจะแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถนั้นอย่างเต็มที่

4.2 การนิเทศการศึกษาควรมีส่วนในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด (Burton and Brueckner, 1947 : 71-72)

เจน ฟรานเซท (Jane Franseth) เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการคือ

1. การนิเทศการศึกษาจะให้ผลอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้พิจารณาตกลงร่วมกันโดยคณะครูและผู้ที่ทำการนิเทศ

2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรงนั่นคือ จะต้องให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ผู้ทำการนิเทศช่วยเหลือในเรื่องใด จึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ย้ำดูแลและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้ได้ดีผล ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาและช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานก่อน (Jane Franseth, 1961 : 23-28)

เจมส์ อาร์ มาคส์, อีเมอร์ สตูปส์ และจอยซ์ คิง สตูป (James R. Marks Emery Stoops and Joice King - Stoop) ได้ให้หลักเบื้องต้นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจะ เป็นบริการที่ทำเป็นคณะ และอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน
2. ครูทุกคนต้องการและมุ่งหวังจะได้รับการช่วยเหลือด้านการนิเทศ บริการนี้ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของครูใหญ่
3. การนิเทศการศึกษาควรปรับให้ตรงกับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
4. การนิเทศการศึกษาช่วยจำแนกและช่วยชี้ให้เห็นความต้องการของบุคลากรอย่างเด่นชัด
5. การนิเทศการศึกษาช่วยให้เห็นเป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้น
6. การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ทัศนคติและสัมพันธภาพของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนดีขึ้น
7. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยในการจัดและบริหารกิจกรรมร่วมหลักสูตร ซึ่งจัดสำหรับนักเรียน
8. ความรับผิดชอบในการปรับโครงการของการนิเทศในโรงเรียนนั้น จะต้องเป็นหน้าที่ของครูซึ่งทำเพื่อชั้นเรียน และเป็นความรับผิดชอบของครูใหญ่ในการทำเพื่อโรงเรียน
9. จะต้องจัดงบประมาณด้านการนิเทศการศึกษาไว้ในงบประมาณประจำปี
10. การวางแผนด้านการนิเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาวจะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วม
11. จะต้องจัดให้มีคณะบุคคล เป็นผู้บริหารโครงการนิเทศ

12. การนิเทศการศึกษาควรจะช่วยในการแปลและนำการค้นพบทางการวิจัยทางการศึกษาใหม่ ๆ มาใช้

13. การวัดประสิทธิผลของโครงการนิเทศการศึกษา ควรจะกระทำโดยผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการและผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือ (Marks, stoops and King Stoop, 1971 : 3-4)

บริกส์ และ จัสต์แมน (Briggs and Justman) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ 14 ประการคือ

1. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการเสริมสร้างและเป็นการสร้างสรรค์
2. การนิเทศการศึกษาควรเป็นแบบประชาธิปไตย
3. การนิเทศการศึกษาควรใช้แหล่งวิชาการต่าง ๆ ให้มากกว่านิเทศด้วยตนเองเพียงอย่างเดียว
4. การนิเทศการศึกษา ควรเน้นทางด้านการพัฒนาวิชาชีพให้มากกว่าทางด้านความสัมพันธ์ส่วนตัว
5. การนิเทศการศึกษาควรให้เด็กได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้มากที่สุด
6. การนิเทศการศึกษาควรจะหาทางพัฒนาส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของครูตามความสามารถของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด
7. การนิเทศการศึกษาควรคำนึงถึงสวัสดิภาพของครูและความสัมพันธ์ของหมู่คณะให้มาก
8. การนิเทศการศึกษาควรจะเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นอยู่และทำให้ดีขึ้น
9. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าไปทีละน้อย และเป็นไปเรื่อย ๆ
10. การนิเทศการศึกษาควรเป็นไปอย่างง่าย ๆ และไม่มีพิธีรีตอง
11. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการปรับปรุงให้เหมาะสมกับความสามารถและทัศนคติของครูโดยไม่ทำให้ครูเกิดอคติ
12. การนิเทศการศึกษาควรใช้กลวิธีง่าย ๆ
13. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุผล
14. การนิเทศการศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้

(Briggs and Justman, 1965)

อดัมส์ และ ดีคีย์ (Adams and Dickey) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยให้ครูรู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเองอย่างมีอิสระ ศึกษานิเทศก์ไม่ควรกำหนดให้ครูทำอย่างใดอย่างหนึ่งและไม่จำเป็นต้องคอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในการนิเทศควรมุ่งให้ครูกิจการงานและตัดสินใจด้วยตนเองได้
2. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง มุ่งให้ครูเรียนรู้ว่าอะไร เป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่และจะหาวิธีแก้ได้อย่างไร การช่วยให้ครูรู้จักแยกวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น จะเป็นแนวทางไปสู่การแก้ปัญหาได้ตรงจุดยิ่งขึ้น
3. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกมั่นคงและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยการให้กำลังใจครู ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการความปลอดภัย ต้องการงานที่ตนพอใจ การทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญจะทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น
4. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูคุ้นเคยรู้จักแหล่งวิชาการและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้ แหล่งวิทยากร วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ควรเสนอแนะให้ครูนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด
5. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยเผยแพร่กิจการความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนทราบและเข้าใจ โรงเรียนจะต้องอาศัยแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์ต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียนโดยทั่วกัน
6. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายตรงกัน แต่ครูย่อมมีอิสระในการคิดหาวิธีการ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยวิธีของตนเอง ศึกษานิเทศก์ควรใช้ภาษาง่าย ๆ แนะนำให้ครูเข้าใจ แนวปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนจะต้องสอดคล้องสนองความต้องการของสังคม (Adams and Dickey, 1966: 22-23)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคือปรัชญา
2. การนิเทศการศึกษาต้องการความร่วมมือ

3. การนิเทศการศึกษาเป็นงานสร้างสรรค์

4. การนิเทศการศึกษายังให้เกิดผลในทางบวก (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา 2512 : 27)

วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร ได้เสนอหลักสำคัญในการนิเทศการศึกษาซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ทหาทางให้ครูรู้จักช่วยและพึ่งตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะวิเคราะห์และแยกแยะปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้
2. ต้องการทราบความต้องการของครู รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อการวางแผนนิเทศที่เหมาะสม
3. เปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความคิดและลงมือกระทำเองให้มากที่สุด
4. สนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ตำราต่าง ๆ
5. ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
6. ประสานงานภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน และองค์การหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง (วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, 22-23)

เฟรด ซี เอเยอร์ (Fred C. Ayer) กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการนำหลักการไปใช้โดยสรุปมีดังนี้

1. ลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล (personal idiosy crasies) ซึ่งได้แก่ทัศนคติ ความสามารถ ความต้องการ ฯลฯ ของแต่ละบุคคล ทั้งด้านผู้นิเทศและผู้ได้รับการนิเทศต่างมีลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของตนเอง บุคคลหนึ่งอาจยอมรับหลักการอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันก็อาจปฏิเสธหลักการอื่น ๆ ดังนั้นความสำเร็จของการนิเทศ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับหลักการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ความเข้าใจถึงแรงขับของมนุษย์และลักษณะนิสัยของเขาเป็นสิ่งจำเป็นมาก
2. นโยบายการบริหาร (administrative policy) นโยบายการบริหารที่มีอิทธิพลต่อจุดมุ่งหมาย ขอบข่ายและวิธีในการนิเทศการศึกษา หลักแห่งการนิเทศจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารนโยบายการบริหารอาจจะเข้มงวดหรือปล่อยตามสบาย อาจจะเป็นประชาธิปไตยหรือ เผด็จการก็ย่อมมีอิทธิพลต่อระบบงานนิเทศอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าย่อมมีบางสิ่งบางอย่างที่ขัดแย้งกับหลักการนิเทศการศึกษาอยู่ไม่น้อย (Ayer 1954 : 46-48)

หลักการนิเทศการศึกษาจากแนวความคิดและทัศนะของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้ให้ไว้ข้างต้นนี้ พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีลักษณะ เป็นวิทยาศาสตร์ คือมีการทำงานเป็นขั้นตอนและสรุปจากข้อมูลที่ถูกต้อง มีความ เป็นประชาธิปไตย ทั้งจำเป็นต้องยึดถือปรัชญาการศึกษาของชาติ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน รู้จักใช้กระบวนการหมู่ทำงานเป็นหมู่คณะ อาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้เป็นประโยชน์ในการประสานงานและเผยแพร่ข่าวสารอย่าใช้ความรู้สึกรักใคร่ของตนเอง เป็นใหญ่ จะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และคอยให้กำลังใจ ตลอดจนยอมรับในความสามารถของครู ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ พัฒนาครูให้เกิดความคิดในการสร้างสรรค์ในการดำเนินงานร่วมกับครู จะต้องใช้วิธีการง่าย ๆ และเป็นกันเอง หรือการเข้าถึงครูเป็นหลักในการทำงานที่สำคัญก็คือ จะต้องรู้จักประเมินผลการทำงานของครูและตัวผู้นิเทศเองด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานต่อไป

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ความมุ่งหมาย เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับร่วมกันว่าจะต้องปฏิบัติให้สำเร็จ ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ชี้ให้เห็นจริงว่าจะอะไรจะต้องทำให้สำเร็จ อะไรควรจะทำ หรืออะไรที่บุคคลกำลังจะปฏิบัติ (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ม.ป.ป. : 234)

สงัด อุทรานันท์ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาไว้เป็น 4 ด้านใหญ่ๆ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คนในองค์การนั้น ๆ มีความรู้ความสามารถในการทำงานให้มากขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความร่วมมือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนกับสังคมโดยรวม
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน (สงัด อุทรานันท์ 2524 : 3)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษานี้จะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือชาวต่างประเทศ ดังเช่น วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร ได้สรุปความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman) รวมทั้งกู๊ด (Good) ได้กล่าวไว้ตามลำดับดังนี้

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาในทัศนะของบริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman) คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพและเพื่อเป็นผู้นำในอาชีพ
2. เพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือความเจริญงอกงามทางวิชาการของครู
3. เพื่อปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมและแนะนำให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

(วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, 2520 : 3)

กู๊ด (Good) ได้ให้ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพ
2. ช่วยพัฒนาความสามารถของครู
3. ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา
4. ช่วยเลือกและจัดสรรเครื่องอุปกรณ์การศึกษา
5. ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน
6. ช่วยประเมินผลการเรียนการสอน (Good 1959 : 574)

ส่วนนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ได้สรุปความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษามาตามความเห็นของอะดามส์และดิกกี (Adams and Dickey) ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรเป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และหาวิธีแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชน เข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียนและให้การสนับสนุนโรงเรียน

6. ช่วยให้ครู เข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการทางการศึกษา

จากความคิด เห็นดังกล่าวแล้วข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศ การศึกษานั้น มุ่งที่จะ

1. พัฒนาครู
2. พัฒนาการเรียนการสอนและปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานของการศึกษาในทุกๆ ด้าน
3. ส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้กับครู
4. แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนการสอน
5. ประสานงานด้านวิชาการทั้งภายในโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ , ม.ป.ป. : 239-240)

กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน

เบน แฮริส (Ben M. Harris) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งสรุป เป็นตัวย่อเรียก POLCA ดังนี้

1. การวางแผน (Planning Processes) หมายถึงการคิดวางแผนการกำหนด วัตถุประสงค์และการหาวิธีดำเนินการ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ การคาดคะเนผลที่จะ เกิดและการวางโครงการ
2. การจัดองค์การ (Organizing Processes) หมายถึง การกำหนดมา- ตรฐานของงาน การรวบรวมแสงหาทรัพยากรทั้งด้านวัสดุและกำลังคน การสร้างความสัมพันธ์ ของงาน การกระจายงาน การมอบหมายงาน การประสานงาน การเขียนโครงสร้างและองค์- การ และการกำหนดนโยบายในการทำงาน
3. การนำ (Leading Processes) หมายถึง การวินิจฉัยสิ่งการคัดเลือก บุคคลให้ทำหน้าที่การกระตุ้นให้คณะทำงานการศึกษาริเริ่มสิ่งใหม่ การสาธิตให้ดูการให้คำแนะนำ การสื่อสารให้ทราบ การให้กำลังใจ การแสวงหาวิธีการใหม่ การอำนวยความสะดวก และการ แสดงภาพให้คนเห็นชัด

4. การควบคุม (Controlling Processes) หมายถึง การควบคุมอำนวยการ ตักเตือนการแก้ไขการกระทำที่ผิด การไล่นักเรียน หรือเปลี่ยนคนทำงาน การคำหนิและการวางกฎเกณฑ์และระเบียบ

5. การประเมินผล (Assessing Processes) หมายถึง การประเมินผลงานการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ การวัดวิธีปฏิบัติงาน และการทำวิจัยค้นคว้า หรือหาวิธีการใหม่ๆ (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2524 : 21-22)

นิติตปริญญาสาขาวิชานิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 แผนกวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สรุปกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียนไว้ 3 ขั้นตอน คือ

1. การประชุมครั้งแรก เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งต้องเขียนไว้อย่างชัดเจน บอกวิธีการ หรือ เทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น และมุ่งบอกผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโครงการนั้น

2. รวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและจำเป็นที่บ่งถึงวัตถุประสงค์ที่ได้ตกลงกันไว้ในขั้นการประชุมครั้งแรก เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะต้องใช้กระบวนการและวิธีทางสถิติ เพื่อช่วยจำแนกและบ่งเฉพาะถึงผล ลัทธิที่สำคัญ ผลที่ได้จะนำไปอภิปรายในการประชุมครั้งสุดท้าย

3. การประชุมครั้งสุดท้าย มุ่งตรวจสอบดูว่า การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ นั้น ถูกต้องเพียงใด มีอะไรที่เป็นจุดอ่อนจุดแข็ง เพื่อที่จะสามารถจะแยกวิธีการ เทคนิค และวิธีการประเมินผล การค้นคว้า วิจัย และจากข้อมูลอื่น ๆ ที่จะมีส่วนพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้ดีขึ้น เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วก็ทำข้อยุติ และเขียนรายงานผลให้ครุทราบ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติงานต่อไป (นิติตปริญญาโท 2518 : 16-21)

จากกระบวนการนิเทศการศึกษา และกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การที่จะปฏิบัติการนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารหรือครูใหญ่ควรจะมีการวางแผนงาน มอบหมายงานคัดเลือกบุคคลในการทำงาน ควบคุมและประเมินผลงานอย่างใกล้ชิด โดยใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติเป็น เครื่องมือในการดำเนินงานนั้น ๆ และเป็นผู้นำของการปฏิบัติงานนั้น ๆ ด้วย

กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

งานนิเทศการศึกษาจะสำเร็จบรรลุผลตามเป้าหมายได้ ก็ต้องอาศัยกิจกรรมการจัดกิจกรรมนั้นต้องคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็ว ประโยชน์ของกิจกรรม ความเหมาะสมและการที่จะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งนี้โดยยึดถือจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่มการก่อให้เกิดประสบการณ์ และความสัมพันธ์ของทั้ง 3 อย่างนี้ประกอบกันเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M.Harris) ได้จัดกิจกรรมสำหรับการนิเทศการศึกษาเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นการรวมกำลังความคิดของผู้เข้าร่วมประชุม จะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กก็ได้ คุณภาพของความคิดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมประชุม วิธีการนี้จะได้ประสบการณ์น้อย เพราะเป็นการประชุมลึกลงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ผู้เข้าร่วมประชุมจะได้รับความรู้จากการประชุม กิจกรรมนี้มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ วางแผนร่วมกัน จดบันทึกข้อคิดเห็น ให้ทุกคนมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น ตัดสินเลือกความคิดที่มีคุณค่าที่สุด
2. การประชุม 6-6 (Buzz Session) เดิมการประชุมนี้มีการกำหนดว่า กลุ่มละ 6 คน ใน 6 นาที แต่ในปัจจุบันเป็นการประชุมกลุ่มขนาด 5-8 คน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ควรจัดเป็นวงกลม เพื่อให้ทุกคนได้เห็นหน้ากัน มีความสนใจ และมีส่วนร่วมในการประชุมให้มากที่สุด
3. คณะกรรมการ (Committee) เป็นการดำเนินงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ จึงทำให้มีลักษณะโครงสร้างที่ค่อนข้างจะเป็นพิธีการมากกว่ากลุ่มอื่น
4. การสาธิต (Demonstration) เป็นการนำเหตุการณ์ที่จัดเรียงลำดับไว้แล้วเสนอต่อกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสังเกต การสาธิตมีลักษณะที่เป็นจริง แต่โดยธรรมชาติมักจะเน้นด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติ ผู้สังเกตจำเป็นต้องดู วิเคราะห์ บันทึก ทำตารางสังเกต อย่างจริงจัง
5. การทดลองปฏิบัติการ (Laboratory) เป็นการทดลองเพื่อค้นหาข้อสรุปในบางเรื่อง เช่น การทดลองวิธีสอน ทดลองกิจกรรมในโรงเรียน ทดลองการใช้วัสดุอุปกรณ์และแบบเรียน และนำผลที่ได้จากการทดลองไปเผยแพร่หรือประยุกต์ใช้กับเรื่องอื่นต่อไป

6. การทดลองปฏิบัติจริง (Directed Practice) เป็นการเน้นให้ผู้นิเทศได้ทำงานจริง เหมาะสมที่จะนำไปใช้พัฒนาทักษะ และแก้ปัญหาของครูเป็นรายบุคคล ข้อจำกัดคือ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

7. การอภิปราย (Discussion) เป็นการที่คนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความรู้ความสนใจในเรื่องเดียวกันหรือมีปัญหาในทำนองเดียวกันมาร่วมสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งก็เป็นการพูดคุยในหมู่ผู้ร่วมอภิปรายด้วยกัน แต่ในบางครั้งก็มีผู้ฟังอยู่ด้วย

8. การจัดนิทรรศการ (Exhibition) เป็นการแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมต่างๆ ให้ปรากฏแก่สายตาของคนหมู่มาก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษ การฝึกอบรม การประณินเทศ และการประชาสัมพันธ์

9. การจัดทัศนศึกษา (Field Trip) หมายถึง การเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ นอกชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่ผู้ร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด

10. ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Film or T.V.) เน้นการให้ความรู้โดยใช้ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์เป็นสื่อกลาง และควรมีการอภิปรายกลุ่มตามด้วย

11. ประสบการณ์ตรง (First hand Experience) เป็นกิจกรรมที่วางแผนให้ผู้รับการนิเทศได้ร่วมรับผิดชอบและปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง

12. การเยียวยากลุ่ม (Group Therapy) หรือการบำบัด เป็นการดำเนินการเพื่อขจัดปัญหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้หมดไปจากผู้รับการนิเทศ โดยต้องคำนึงถึงรากฐานทางจิตวิทยาและสาเหตุของปัญหาคด้วย

13. การสัมภาษณ์มีรูปแบบ (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการเผชิญหน้า และมีการวางโครงสร้างของคำถามไว้ก่อนว่าจะถามอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ให้มากที่สุด

14. การสัมภาษณ์เฉพาะจุดหรือเฉพาะเรื่อง (Focused Interview) เป็นการสัมภาษณ์เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องย่อย ๆ แต่ต้องการข้อมูลโดยละเอียดลึกซึ้ง ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์แบบนี้ คือ

- 14.1 ผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง
- 14.2 ผู้สัมภาษณ์ต้องวิเคราะห์สถานการณ์พื้นฐานที่สำคัญเสียก่อน
- 14.3 แนวการสัมภาษณ์ได้เตรียม เป็นอย่างดี
- 14.4 การสัมภาษณ์จะ เน้นเฉพาะจุดที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีประสบการณ์

15. การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-Directive Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่ต้องมีแนวทาง เป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง และหาช่องทางตะล่อมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบให้มากที่สุด

16. การเยี่ยมเยียนชั้นเรียน (Inter - Visitation) จะต้องบอกจุดมุ่งหมายของการไปสังเกตการสอน และหลังจากนั้นต้องมีการอภิปรายเพื่อปรับปรุงการสอนทั้งของผู้สังเกตและครูผู้สอน การเยี่ยมเยียนชั้นเรียน เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ครูที่มีจุดอ่อนและต้องการความช่วยเหลือไปดูครูที่มีทักษะตรงกับตน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูด้วยกัน

17. การบรรยาย (Lecture) เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จึงควรมีภาพประกอบและแสดงท่าทางประกอบ การบรรยายเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพต่อกลุ่มใหญ่

18. การประชุม (Meeting) หมายถึง การพบปะของกลุ่มคนเพื่อการใดการหนึ่ง และมีระเบียบวาระการประชุมเป็นแนวทางในการประชุม

19. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตเพื่อวิเคราะห์ ซึ่งจะมีผลต่อผู้ถูกสังเกตมากกว่าผู้สังเกต

20. การอ่าน (Reading) เป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับการนิเทศการศึกษา เพราะช่วยส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ให้กว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์

21. การสังคม (Social) คือการนำบุคคลต่าง ๆ เข้าหากันเพื่อมิตรภาพและพักผ่อน การสังคมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การพักผ่อนหย่อนใจและการพบปะสังสรรค์ ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวก ช่วยลดความขัดแย้ง

22. การบันทึกเสียง (Tape Recording) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อความต่าง ๆ และนำมาเปิดฟังใหม่ได้ตามความต้องการ

23. การประชุมกลุ่ม (Panel) เป็นวิธีการแสดงความคิดเห็นอย่างมีรูปแบบ อาจจัดในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการโต้แย้งในด้านความคิดเห็นก็ได้ ซึ่งให้คุณค่าในการสื่อความรู้ และพัฒนาความรู้

24. การแสดงบทบาทสมมุติ (Role - Playing) เป็นการเชื่อมโยงการพูดและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม สถานการณ์ และการแสดงที่เป็นไปโดยธรรมชาติ ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้สามารถเห็นปัญหา ชักถาม และเกิดความคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

25. การทดสอบ (Testing) ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการวัดผลและนำข้อมูลที่ได้รับไปสู่การประเมินผล และการปรับปรุงต่อไป

26. การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมซึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบการสื่อสารของโรงเรียน เป็นการกระจายความคิดและรวบรวมความคิดของหลาย ๆ คน ทำให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจกว้างขวางขึ้นทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน (Harris, 1963 : 78-97)

องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมนิเทศการศึกษา

สิ่งซึ่งจะต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับงานนิเทศการศึกษา คือ

1. วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย (purpose) งานนิเทศการศึกษาที่จัดขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์ต้องการให้ผู้รับการนิเทศเป็นอย่างไร ก็ต้องเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการ เช่น

1.1 การพัฒนาทางทักษะ (skill development) ต้องจัดกิจกรรมแบบการแสดงบทบาทสมมติ การทดลองปฏิบัติจริง เป็นต้น

1.2 การถ่ายทอดความรู้ (knowledge transmission) จะต้องจัดกิจกรรมการอ่าน การบรรยาย การฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

1.3 ความเข้าใจดีขึ้น (improved understandings) จะต้องจัดกิจกรรมแบบการไปเยี่ยมเยียนชั้นเรียน การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น

1.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (value of attitude changes) จะต้องจัดกิจกรรมแบบการเชี่ยวชาญกลุ่มหรือการบำบัด และกิจกรรมด้านการสังคม เป็นต้น

2. ขนาดของกลุ่ม (group - size) การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงขนาดของกลุ่ม กลุ่มใหญ่ต้องใช้การบรรยายหรือปาฐกถา กลุ่มเล็กอาจใช้วิธีถกเถียงปัญหา การจัดทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่

3. การก่อให้เกิดประสบการณ์ (experience impact characteristics) สังเกตจากกิจกรรมที่จัดนั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกระทบใจมากขึ้นเพียงใด ระดับการแลกเปลี่ยนความคิด กระทำต่อกันและสัมพันธ์กัน (เกิดปฏิริยาตอบสนอง) และความสนใจที่มีต่อกิจกรรมนั้นเพียงใด

4. ความสัมพันธ์ของจุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม และการก่อให้เกิดประสบการณ์ (interrelationships) สามารถที่จะคัดเลือกกิจกรรมมาจัดได้ตามความต้องการและเหมาะสม (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2524 : 18)

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เสนอแนะกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนี้

ระบุประนี นาคทรพรพ ได้เสนอว่ากิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนที่ควรจัดคือ

1. การประชุมนิเทศครูใหม่ เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ระเบียบวิธีสอน และแผนงานรวมของโรงเรียน
2. การประชุมครูสายวิชา โดยมีครูหัวหน้าหมวดวิชาเป็นศูนย์กลางและนิเทศงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวัดผลและกิจกรรมต่าง ๆ อาจารย์ใหญ่อาจเข้าร่วมประชุมด้วยเป็นครั้งคราว
3. การประชุมครูทั้งโรงเรียน เพื่อวางแผนงานร่วมกัน และรับมอบหมายงานที่ปฏิบัติทั้งงานประจำและงานพิเศษ
4. การจัดให้ครูหัวหน้าสายวิชาสังเกตการสอน ตรวจสอบบันทึกการสอนและนิเทศการสอนแก่ครูในสายเป็นรายบุคคลเพื่อช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอน และควรรายงานให้อาจารย์ใหญ่ทราบเป็นระยะ ๆ
5. การจัดประชุมปฏิบัติการในวันหยุดราชการเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น การแก้ปัญหาเด็กเรียนอ่อนบางวิชา การปรับปรุงข้อทดสอบ การทำอุปกรณ์การสอน การแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน การวิเคราะห์ผลการเรียนของนักเรียน
6. การส่งเสริมความรู้ของครู เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เชิญวิทยากรมาบรรยาย
7. การประชุมหลังจากปิดภาคปลาย เพื่อประเมินผลการเรียนการสอนตลอดปี และเตรียมงานสำหรับปีการศึกษาใหม่
8. การจัดสัมมนาครูสายวิชาต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่มโรงเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการศึกษา
9. การประชุมเพื่อปรับปรุงโครงการสอน และจัดทำแผนการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าในปัจจุบัน
10. การวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน
11. การประชุมพิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านประกอบที่ควรจัดไว้ห้องสมุด จัดทำครุชนิตว์ข้อความรู้วิชาต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการค้นหา

12. ประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยดี (ระเบียบ นวครทรรพ 2512 : 8-9)

ส่วนอาคม จันทสุนทร ได้เสนอแนะกิจกรรมที่ควรจัดภายในโรงเรียนดังนี้คือ

1. การให้ความรู้ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การประชุมปรึกษาหารือ การจัดอบรม การประณมนิเทศ การใช้เอกสารให้ความรู้ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้
2. การสาธิต ได้แก่ การสาธิตวิธีสอน การสาธิตการใช้เครื่องมือการปฏิบัติ บางอย่างให้ดู เป็นตัวอย่าง
3. การไปดูงาน เช่น นำครูไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในสายวิชานั้น ๆ
4. การประสานงานให้ร่วมมือกันทำงาน ผู้นิเทศควรเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้ครูได้ร่วมมือกันทำงาน เพื่อส่วนรวม
5. การบริหารทางวิชาการ เช่น ให้บริการวัสดุการเรียนการสอน แนะนำแหล่งวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนนั้น
6. การประเมินผลและการวิจัย เพื่อทราบว่าการดำเนินงานการเรียนการสอนนั้นมีจุดอ่อน จุดแข็ง อย่างไร เพื่อการแก้ไขและส่งเสริมให้ตรงจุด
7. การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น อาจใช้วิธีการประกวดและแข่งขันในด้านต่างๆ เป็นการกระตุ้นให้ครูกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน เช่น ประกวดการสอน เป็นต้น
8. การให้ไปฝึกงาน โดยจัดส่งครูไปฝึกงานในที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถกลับมาทำงานให้ได้ผลดี เช่น ส่งครูไปฝึกงานเกี่ยวกับการวัดผล เป็นต้น
9. การทำให้เกิดความเข้าใจ ผู้นิเทศจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในระหว่างคนในกลุ่มที่ปฏิบัติงาน (อาคม จันทสุนทร, 2519 : 11-14)

กิจกรรมส่วนใหญ่ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะมีลักษณะเฉพาะอย่างออกไป ดังนั้น ผู้นิเทศจำเป็นต้องเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับงาน สภาพแวดล้อม จุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่มบุคคล จึงจะทำให้การนิเทศศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดงานนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามข้อค้นพบจากการวิจัยของ สุดสวาท พลานันท์กุลธร

1. การประชุม
2. การประชุมปฏิบัติการ
3. การประชุมกลุ่มย่อย
4. การทดลองปฏิบัติการ
5. การทดสอบ
6. การอภิปราย
7. การบรรยาย
8. การสาธิต
9. การจัดนิทรรศการ
10. การสัมภาษณ์
11. การเยี่ยมชมชั้นเรียน
12. การสังเกต
13. การเขียนบทความทางวิชาการ
14. การจัดทัศนศึกษา
15. การพบปะเพื่อสร้างความคุ้นเคย

ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเหมาะสมที่จะใช้กับการนิเทศการศึกษา (สุดสวาท พลานันท์กุลธร 2525)

การนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียน

กลุ่มโรงเรียนเป็นการผนึกกำลังของโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันเพื่อที่จะ
ร่วมมือและช่วยเหลือกันในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา อันจะช่วยทำให้คุณภาพการศึกษา
ของโรงเรียนภายในกลุ่มนั้นมีมาตรฐานทัดเทียมกัน

ชูชาติ ทรัพย์มาก ได้กล่าวว่า "กลุ่มโรงเรียน หมายถึง รูปการจัดการบริหารการ-
ศึกษาแบบหนึ่งที่น่าเอาโรงเรียนหลาย ๆ โรงเรียนมารวมกันในสภาพโครงสร้างที่จะ เอื้ออำนวยให้
การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (ชูชาติ ทรัพย์มาก 2520 : 39)

โกวิท ประวาลพฤกษ์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลุ่มโรงเรียนว่า "กลุ่มโรงเรียนจะเป็นหน่วยปฏิบัติที่มีบทบาทสูงสุดในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต" (โกวิท ประวาลพฤกษ์ 2523 : 50)

นอกจากนี้ ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2521 มีข้อความเกี่ยวกับกลุ่มโรงเรียนว่า เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของระบบบริหารการศึกษาที่มุ่งอำนวยความสะดวกทางด้านพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ การให้กลุ่มโรงเรียนได้ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มนั้น จะเป็นการฝึกกำลังในการทำงานและเกิดภาวะสร้างสรรค์ขึ้นในกลุ่มโรงเรียน ที่เป็นการประหยัดและได้ผลรวดเร็วกว่าวิธีทำงานตามลำพัง (กรุงเทพมหานคร, สำนักการศึกษา 2522 : 7)

เอกสารคู่มือการบริหารกลุ่มโรงเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีข้อความกล่าวถึงกลุ่มโรงเรียนว่า "กลุ่มโรงเรียนเป็นสหกรณ์ทางความคิดในอันที่จะรวบรวมสรรพกำลังที่มีอยู่ให้เป็นกลุ่มก้อน" (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา 2521 : 4)

สรุปได้ว่า กลุ่มโรงเรียนเป็นการรวมตัวของโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกัน มุ่งระดมสรรพกำลังในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกัน ทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและงบประมาณอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของกลุ่มโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของกลุ่มโรงเรียนนั้น ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มโรงเรียนของหน่วยงานหรือส่วนราชการใดก็ตาม มักจะมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ตั้งและนโยบายการบริหารงานของหน่วยงานหรือส่วนราชการนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของกลุ่มโรงเรียน กรมสามัญศึกษา นั้นคือให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อปรึกษาหารือพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และเพื่อระดมสรรพกำลังในการทำงาน ทั้งด้านงานบริหาร งานวิชาการและกิจกรรมอย่างอื่นที่เหมาะสม ซึ่งให้ผลสัมฤทธิ์ดีกว่าวิธีทำงานโดยลำพัง" (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา 2521 : 4)

ฉะนั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ การก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านบริหาร ด้านวิชาการและงานอื่นที่เกี่ยวข้องระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียน

การจัดกลุ่มโรงเรียนนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารการศึกษา เพราะเป็นการรวมพลัง และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและความกระตือรือร้นที่จะแข่งขันกันทั้งในด้านการบริหาร วิชาการ ธุรกิจ และอื่น ๆ ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางการศึกษายิ่งขึ้นทั้งก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

ด้านบริหาร

1. ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนได้มีโอกาสและ เปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็น ประสพการณ์ ตลอดจนได้ทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการฝึกกำลังกัน ปรับปรุงการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. โรงเรียนใหญ่มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนเล็กได้มาก
3. ทำให้เกิดความรับผิดชอบในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน การทำอุปกรณ์ แผนการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แบบทดสอบ
4. ทำให้เกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนในกลุ่ม
5. เป็นการฝึกผู้นำตามระบอบประชาธิปไตย
6. เป็นการแบ่งเบาภารกิจการบริหารงานการศึกษาของหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป
7. ก่อให้เกิดความสามัคคี

ด้านวิชาการ

1. เป็นการรวมพลังความคิดทางวิชาการของโรงเรียนและของกลุ่ม
2. ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน
3. ช่วยแก้ปัญหาในด้านการเรียนการสอน
4. ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้รับการฝึกอบรมและศึกษาต่อ
5. ก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมระหว่างโรงเรียนและชุมชน
6. เป็นศูนย์กลางทางวิชาการในการจัดประชุม อบรมและจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ด้านธุรกิจ

1. ช่วยให้เกิดการส่งข่าวสารและเผยแพร่เอกสารต่าง ๆ ภายในกลุ่มโรงเรียน

เรียนได้รวดเร็วขึ้น

2. ช่วยให้เกิดแนวความคิดในการปรับปรุงอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และงานธุรการต่าง ๆ
3. ทำให้ทราบสถิติผลงานของโรงเรียนในกลุ่ม
4. ช่วยเผยแพร่ความรู้และการประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม
ด้านอื่น ๆ
  1. ทำให้ครูมีความสัมพันธ์กันและเป็นกันเองมากขึ้น ก่อให้เกิดความสามัคคี และมีความคล่องตัวในการทำงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านต่าง ๆ
  2. การจัดกลุ่มโรงเรียนทำให้เกิดการประหยัดในหลาย ๆ ด้าน เช่น เวลา แรงงาน งบประมาณ และสิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์น้อยลงในการทำงานแต่ละครั้ง
  3. ก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดสวัสดิการภายในกลุ่มโรงเรียนในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา 2521 : 14-15)

การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนในประเทศไทย

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ริเริ่มเรื่องกลุ่มโรงเรียนขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2502 เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนประชาบาลและเทศบาล โดยมีหลักการสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ให้มีการแบ่งโรงเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยถือจำนวนโรงเรียนตั้งแต่ 5-10 โรงเรียน เป็นกลุ่มหนึ่ง การแบ่งนี้อาจถือเอาสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือการปกครอง หรือการคมนาคมเป็นหลัก สำหรับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลมากก็จัดเป็นโรงเรียนนอกกลุ่ม
2. ภายในกลุ่มหนึ่ง ๆ มีการแบ่งเขตโรงเรียนออกเป็นสัดส่วนชัดเจนและนักเรียนซึ่งอยู่ในเขตของโรงเรียนใดจะต้องเขาเรียนในโรงเรียนนั้น เว้นแต่กรณีจำเป็น จึงผ่อนผันให้ไปเข้าโรงเรียนนอกเขตได้
3. ครูใหญ่แต่ละโรงเรียนภายในกลุ่ม เป็นกรรมการบริหารของกลุ่ม และเลือกครูใหญ่ที่เห็นสมควรเป็นประธานกลุ่ม กรรมการบริหารนี้มีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานของครู และร่วมมือกันปรับปรุงกิจการของโรงเรียนภายในกลุ่มให้เจริญก้าวหน้า กรรมการนี้อาจเลือกจากครูภายในกลุ่ม เพื่อตั้งเป็นกรรมการฝ่ายวิชาการได้
4. มีการรายงานกิจการของกลุ่มโรงเรียนให้เจ้าหน้าที่ตามลำดับชั้นทราบผลงานทุกเดือน (กระทรวงศึกษาธิการ 2507 : 714-715)

กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ใช้ระเบียบกลุ่มโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2503 เป็นต้นมา (ช่วย แสงสุชาติ สมาน แสงมะลิ และสุภรณ์ ประดับแก้ว 2503 : 4) และได้มีการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนขึ้น ซึ่งมีทั้งกลุ่มโรงเรียนประชาบาล กลุ่มโรงเรียนเทศบาล กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา และกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จนกระทั่งปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ออกระเบียบคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ขึ้น นับเป็นระเบียบว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาฉบับล่าสุด

กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เริ่มขึ้นจากศูนย์พัฒนาการศึกษา ซึ่งมีการบริหารงานเป็นแนวเดียวกับกลุ่มโรงเรียน ตั้งแต่สมัยเป็นโรงเรียนเทศบาลเดิม ต่อมาได้เปลี่ยนรูปการปกครองจาก เทศบาลนครหลวงกรุงเทพ เป็นนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และเป็น กรุงเทพมหานครในปัจจุบันตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 355 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้ทบทวนเรื่องกลุ่มโรงเรียนโดยปรับปรุงศูนย์พัฒนาการศึกษา โรงเรียนเทศบาลเดิม กับระบบกลุ่มโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเดิม มาเป็นกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร, สำนักงานการศึกษา 2525 : 1) โดยได้ร่างระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ.2519 และได้ประกาศใช้ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2521 ซึ่งประกาศยกเลิกไปเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2525 โดยให้ใช้ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2525

สาระสำคัญของระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2525 ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา สรุปได้ดังนี้

การตั้งกลุ่มโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เพื่ออำนวยความสะดวกด้านพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อสนองนโยบายด้านการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อให้มีการปรึกษาหารือ ประสานงานพิจารณาปัญหาต่าง ๆ และร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม ระหว่างกลุ่มโรงเรียน เขต สำนักงานการศึกษา และหน่วยงานอื่นที่

เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน

4. เพื่อให้มีการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
5. เพื่อให้โรงเรียนได้ร่วมมือช่วยเหลือกันในการบริหารทางวิชาการ การจัดสวัสดิการและกิจกรรมอื่น ๆ
6. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียน

กลุ่มโรงเรียนมีหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาโดยวิธีการต่อไปนี้คือ

  1. ปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
  2. ร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
  3. ปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการของกลุ่ม
  4. เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับงานด้านการศึกษาต่อผู้บริหารตามลำดับเพื่อพิจารณา
  5. ประสานงานระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม ระหว่างกลุ่มโรงเรียน เขตส่ว นักการศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
  6. จัดให้มีการบริการของกลุ่มโรงเรียน และการช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม ด้านวัสดุ สื่อการเรียน และอื่น ๆ
  7. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานของกลุ่มโรงเรียน
  8. ติดตามประเมินผลงานของกลุ่มโรงเรียน

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่โรงเรียนภายในกลุ่มควรจะทำ ได้แก่

  1. ประชุมครู เกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมงานด้านวิชาการ
  2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน
  3. ช่วยเหลือด้านวัสดุ สื่อการเรียนการสอนและบริการด้านต่าง ๆ
  4. ร่วมมือในการทดสอบทางวิชาการ
  5. ร่วมมือในงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ผู้ดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนจะประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน และไม่เกิน 10 คน คณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ โดยครูใหญ่ทุกคนของโรงเรียนในกลุ่มเป็นกรรมการ

โดยตำแหน่ง และเป็นผู้เลือกประธาน รองประธาน ส่วนตำแหน่ง เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ นั้น ประธานกลุ่มอาจเลือกจากผู้ช่วยครูใหญ่หรือครูประจำการในกลุ่มมาดำรงตำแหน่งด้วยก็ได้ ส่วนสำนักงานกลุ่มโรงเรียนนั้นจะตั้งอยู่ที่โรงเรียนประธานกลุ่ม หรือโรงเรียนที่เห็นสมควร (กรุงเทพมหานคร, สำนักการศึกษา 2525 : 7-13)

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน

การนิเทศศึกษานั้นยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีอยู่ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มโรงเรียน หรือโรงเรียน มีการพัฒนาทางวิชาการอยู่ตลอดเวลา สาเหตุที่การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น คือ

1. การเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษา
2. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตลอดจนการพัฒนาของหลักสูตร
3. ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี เป็นอย่างรวดเร็ว
4. ความเฉื่อยชา และความนิ่งเฉยและการขาดความสนใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ

การกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ

5. วิทยาการ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
6. การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ หรือครูเก่าที่ก้าวไม่ทันต่อเทคนิค และวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
7. ผลของการวิจัยค้นคว้าใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาการต่าง ๆ ควรได้รับการเผยแพร่ และแปลความหมายออกเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาได้ก้าวหน้าและงอกงามขึ้น
8. ประสิทธิภาพและอุดมการณ์ทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ควรได้รับการถ่ายทอดและสนองตอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ 2523 : 251-252)

นอกจากนี้การนิเทศการศึกษา ยังเป็นการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา เพื่อลดความสูญเปล่าทางการศึกษา หากการนิเทศการศึกษาได้ผลดี การศึกษาจะมีคุณภาพ และมาตรฐานความสูญเปล่าทางการศึกษาก็จะค่อย ๆ หมดไป (วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางนूर, กาญจนาศรีภาพสินธุ์ และสุพิชญา ธีระกุล 2520 : 4)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน เป็นสิ่งที่จำเป็น ก็คือ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศศึกษานิเทศก์ประสบ-

ปัญหาหลายประการในการทำงาน ได้แก่

1. ปัญหาด้านคุณภาพของศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์บางส่วนขาดคุณสมบัติที่สำคัญและมีคุณสมบัติที่ไม่พึงประสงค์ ไม่เป็นที่ยอมรับของครู
2. ปัญหาด้านงบประมาณ ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ ยานพาหนะ และบุคลากรที่จะนิเทศโรงเรียนได้อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ
3. ปัญหาด้านการบริหารงาน ความสับสนในการบังคับบัญชา โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศการศึกษา
4. ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน ศึกษานิเทศก์ต้องปฏิบัติงานหลายหน้าที่ ไม่ได้ทำแต่ด้านการศึกษา งานด้านนี้จึงไม่ได้ผล
5. ปัญหาจากสภาพท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนบางแห่งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถไปนิเทศได้ถึง (นิสิตปริญญาโท ปีที่ 2 สาขาการนิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา 2523 : 86-88, 153)

ดังนั้น จากปัญหาต่าง ๆ ที่ศึกษานิเทศก์ประสบอยู่ โรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน จึงจำเป็นต้องช่วยตนเองในด้านการนิเทศการศึกษา เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

แนวคิดในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน

เนื่องจากกลุ่มโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระดมสรรพกำลังและความคิดในการพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทุกด้าน ซึ่งจะให้สัมฤทธิ์ผล ดีกว่าวิธีทำงานโดยลำพัง ดังนั้นในการนิเทศศึกษาก็เช่นเดียวกัน โกวิท ประมวลพฤษ์ ให้ความเห็นว่า "กลุ่มโรงเรียนจำเป็นต้องช่วยเหลือกันเอง เพื่อให้พึ่งตนเองได้ การที่จะพัฒนาการศึกษาโดยอาศัยส่วนกลางอยู่โดยตลอดนั้น เป็นแนวที่พึงต้องประเมินให้ดี เพราะความจำเป็นของประเทศบังคับให้ส่วนกลางไม่สามารถบริการกลุ่มโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง" (โกวิท ประมวลพฤษ์ : 49)

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ ให้ความเห็นว่า "ให้กลุ่มโรงเรียนใช้ประโยชน์ในการมีกลุ่มของโรงเรียน โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองทางด้านวิชาการ" (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ 2523 : 268)

นิสิตปริญญาโท ปีที่ 2 สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2523 ได้เสนอแนวโน้มของการ

นิเทศการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนหนึ่งสรุปความว่า การนิเทศการศึกษาที่กระทำโดยตรงตามตำแหน่งหน้าที่ศึกษานิเทศก์นั้น เมื่อการนิเทศในระดับโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน ผู้นิเทศการศึกษาจะอยู่ฝ่ายเดียวกับผู้บริหาร การปฏิบัติงานจะถือตามนโยบายของฝ่ายบริหารเป็นสำคัญ ผู้นิเทศการศึกษาจะเป็นผู้มีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่ครู ทำให้การปฏิบัติงานมีความหมายแก่ครู ทำให้การปฏิบัติงานมีความหมายแก่ครูมากขึ้น (นิสิตปริญญาโท ปีที่ 2 สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา 2523 : 92)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนนั้นจะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษาในปัจจุบันมุ่งที่จะให้มีการนิเทศในระดับกลุ่มโรงเรียน เพื่อช่วยพัฒนาโรงเรียนในกลุ่มให้มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะใกล้ชิดกัน เข้าใจข้อมูลและปัญหาต่างๆ เป็นอย่างดี ทำให้การนิเทศการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้นการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนสามารถพัฒนามาจากการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ขยายขอบเขตแห่งการร่วมมือช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียน ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษามากขึ้นนั่นเอง

การนิเทศการศึกษา แต่เดิมมีนักการศึกษา และผู้บริหารการศึกษาหลายท่านเข้าใจว่า หน้าที่การนิเทศการศึกษาเหล่านี้ ควรเป็นหน้าที่ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด โดยเฉพาะ ประกอบกับผู้บริหารการศึกษาระดับโรงเรียน และระดับสูงมองข้ามความสำคัญและความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา จึงมักจะมอบหมายหน้าที่นี้ให้แก่ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือผู้อื่นกระทำแทน เกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านนี้ มีผู้ให้ความเห็นไว้หลายท่าน

เบน แฮริส (Ben Harris) ได้เสนอไว้ว่า "หน้าที่ประการแรกที่สำคัญในการบริหารงานของโรงเรียนคือ หน้าที่ด้านการสอน โดยมีหน้าที่นิเทศการศึกษา, หน้าที่ด้านการจัดการ, หน้าที่ด้านบริหารงานทั่วไป และหน้าที่ด้านบริการพิเศษต่างๆ เป็นหน่วยสนับสนุนเป็นงานที่ผู้บริหารมุ่งผลต่อตัวนักเรียนโดยตรง เพื่อบรรลุเป้าหมายของการให้การศึกษา" (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2524 : 45)

วิลลาร์ด อาร์ เลน (Willard R. Lane) โรเนล จี กอวิน (Ronald G. Gorwin) และวิลเลียม จี โมนาฮัน (William G. Monahan) กล่าวว่า "ขบวนการนิเทศการศึกษานั้น น่าจะถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมมากมายที่ครูใหญ่จะต้องปฏิบัติ เพื่อผลสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน (Lane, Gorwin and Monahan, 1970: 102).

เฮร์เบิร์ต ดับบลิว เวย์ (Herbert W. Wey) กล่าวว่า "โดยถูกต้องแล้ว ครูใหญ่จะให้ผู้ช่วยทำงานด้านบริหารทั่ว ๆ ไป แล้วครูใหญ่หันมาทำงานด้านนิเทศการเรียน การสอนให้มากขึ้น ถ้าครูใหญ่มอบงานนิเทศการเรียนการสอนทั้งหมดให้แก่ผู้ช่วยแล้ว ครูโดยทั่วไปจะคิดว่าครูใหญ่ไม่ได้สนใจงานเลย อันเป็นเหตุให้ครูเหล่านั้นหมดกำลังใจในการทำงานไปในที่สุด (สังต์ อุทรานันท์, 2523 : 3-5)

จากความคิดเห็นที่รวบรวมมา แสดงว่า นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวความคิด สอดคล้องกันว่า การนิเทศภายในเป็นหน้าที่หนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนควรรับเป็นภาระที่พึงปฏิบัติ ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ครูใหญ่ประมณศึกษากับการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีมาพร้อมกับการจัดการศึกษาที่มีระบบการนิเทศในัจจุบัน เน้นหลักประชาธิปไตยที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันคิดแก้ไข ปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และมุ่งสนับสนุนระบบบริหารการศึกษาให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นสำคัญ เบน แฮริส (Ben Harris) กล่าวว่าการนิเทศการศึกษา เป็นหน้าที่สำคัญหน้าที่หนึ่งของการบริหารโรงเรียน ที่กล่าวไว้ 5 ประการ คือ

1. หน้าที่ด้านการสอน เป็นหน้าที่ประการแรกและประการสำคัญในการบริหารงานโรงเรียน โดยหน้าที่อื่น ๆ ทั้ง 4 ประการ เป็นหน่วยสนับสนุนการสอนมีลักษณะที่สัมพันธ์โดยตรงต่อวัตถุประสงค์ของการให้การสอนและสัมพันธ์โดยตรงต่อตัวนักเรียน โดยพิจารณาอย่างกว้างขวางแล้วก็จะเกี่ยวข้องกับงานของครู ครูใหญ่ เจ้าหน้าที่โสภณศนูปรณ์ บรรณารักษ์ หรือ เจ้าหน้าที่แนะแนวที่ปฏิบัติงานโดยตรงต่อตัวนักเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการให้การ ศึกษา

2. หน้าที่ด้านบริการพิเศษต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่สัมพันธ์โดยตรงต่อตัวนักเรียน แต่สัมพันธ์ทางอ้อมต่อการสอน เช่น บริการด้านสุขภาพ การทำงานของนักจิตวิทยาต่อ เด็ก หน่วยแนะแนวให้กับเด็กโดยทางกีฬาต่าง ๆ บริการพิเศษต่าง ๆ นี้ เราจัดให้โดยตรงกับเด็ก แต่จะเป็นทางอ้อมที่จะสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการให้การสอน

3. หน้าที่ด้านการจัดการ เป็นหน้าที่ที่สัมพันธ์ทางอ้อมต่อเป้าหมายของการสอน และสัมพันธ์อย่างห่าง ๆ กับตัวนักเรียน เช่น งานที่เกี่ยวกับการจัดการด้านการควบคุมคนงาน การโรง คนงานร้านอาหาร การจัดการให้มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน งานที่เกี่ยวข้องกับ

ศึกษาธิการ หัวหน้าหมวด หัวหน้าส่วนงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ การเงิน งานเหล่านี้จะส่ง-
ผลถึงนักเรียนทางอ้อม

4. หน้าที่ด้านการนิเทศการสอน เป็นพฤติกรรมที่มองเห็นอย่างสูงว่าสัมพันธ์กับ
ด้านการสอน แต่จะห่างไกลจากตัวนักเรียน เพราะการนิเทศจะผ่านไปยังครูผู้สอนก่อน เท่านั้น
ยกเว้นการที่จะให้การมีสาธิตการสอน โดยผู้นิเทศแสดงเองต่อหน้านักเรียน ซึ่งจะสัมพันธ์โดย-
ตรงบ้างกับนักเรียน หน้าที่ด้านนิเทศการสอนต่างกับหน้าที่ด้านการสอน ตรงที่มีผลอ้อมต่อนักเรียน

5. หน้าที่ด้านบริหารงานทั่วไป เป็นหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงาน
ทั่ว ๆ ไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับปลัดองค์การ ศึกษาธิการ หัวหน้าส่วน หัวหน้าหมวด ครูใหญ่ในด้านการ
กำหนดนโยบาย การวินิจฉัยสั่งการ การติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน เพื่อประสานให้งาน
ทั้ง 4 ได้ดำเนินไปด้วยความประสานสัมพันธ์อย่างกลมกลืนกัน และมีใช้ว่าจะสัมพันธ์ทางอ้อม
หรือไกลจากตัวนักเรียน แต่จะเป็นตัวหลักดันให้งานทั้ง 4 ประการประสานและดำเนินไปตาม
กำหนด จังหวะ เวลา และบรรลุเป้าหมายด้วยดีร่วมกัน

จากหน้าที่ที่กล่าวมา จะเห็นว่างานนิเทศการศึกษาเป็นงานหนึ่งในงานหลักของการ
บริหารของโรงเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์
ประสงค์ที่จะรักษาหรือเปลี่ยนแปลงการบริหารงานโรงเรียน เพื่อให้บรรลุผลโดยตรงต่อวัตถุประสงค์
ประสงค์ทางการสอนของโรงเรียน ส่วนการปฏิบัติจริงที่จะให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้
หรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารโรงเรียนหรือครูใหญ่เป็นสำคัญ ถ้าครูใหญ่ไม่เข้าใจในหน้าที่ของ
ตน ไม่ดำเนินนโยบายไปให้ถูกต้องแล้ว นโยบายต่าง ๆ ก็จะไม่เป็นไปตามที่ทางราชการต้องการ
ผู้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ลักษณะของบุคคลที่จะทำหน้าที่ทางการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาต้องการคนที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวาง มีมนุษย-
สัมพันธ์ที่ดี ไม่คิดแคบ และไม่ยึดมั่นอยู่แต่สภาพการณ์ที่เคยทำอยู่แต่เพียงอย่างเดียว มีความชำนาญ
ในงาน มีความอดทนและความพากเพียรเป็นอย่างยิ่ง ผู้นิเทศการศึกษาจึงควรเป็นบุคคลที่

1. มีความรู้และมีความ เข้าใจตัวนักเรียน เป็นอย่างดี
2. มีความรู้และมีความ เข้าใจวิธีให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นอย่างดี

3. มีความรู้และมีความเข้าใจสภาพสังคมของโรงเรียน ครู และนักเรียน
ที่ตนเองรับหน้าที่ไปนิเทศเป็นอย่างดี

4. มีความรับผิดชอบต่องานนิเทศการศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่
การก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

5. ใช้วิธีนิเทศการศึกษาด้วยเหตุผลและด้วยสติปัญญา (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ :
252-253)

ผู้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
นั้น ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาโดยเฉพาะถึงคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้
บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ในการจัดดำเนินการนิเทศภายใน
กลุ่มโรงเรียน

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน

กลุ่มโรงเรียนจำเป็นต้องมีคณะกรรมการบริหารขึ้น เพื่อควบคุมนโยบายการปฏิบัติ
ของกลุ่มโรงเรียน ให้ทุกคนยึดถือหรือปฏิบัติเป็นอย่างดีเดียวกัน และเป็นผู้ตัดสินใจขาดในรูปของ
คณะกรรมการเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ ที่ไม่ชัดเจนให้จำเพาะเจาะจงและง่ายต่อการปฏิบัติยิ่งขึ้น
(โกวิท ประวาลพฤษก์ : 47-48) ทั้งยังเป็นเสมือนแกนกลางในการประสานสัมพันธ์ช่วยคิด
ช่วยวางแผนในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา : 13)

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครประกอบด้วย
ด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ การเลือกตั้งและ
หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
มีหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำแผนงานปรับปรุงโรงเรียนภายในกลุ่มประจำปีการศึกษาให้
สอดคล้องและสนองนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เพื่อเสนอ เขต และสำนักงานการ
ศึกษาให้ความเห็นชอบแล้วแต่กรณี

2. ปฏิบัติตามแผนงานที่ได้วางไว้หรือที่ได้รับความเห็นชอบ

3. พิจารณาและให้ความเห็น เกี่ยวกับแผนงานหรือโครงการ ดำเนินงาน
ปรับปรุงโรงเรียนภายในกลุ่ม

4. พิจารณาและ เสนอแนะ เกี่ยวกับการใช้งบประมาณประจำปีของกลุ่ม
โรงเรียน

5. มีส่วน เสนอแนะ เกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของ
ข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร และลูกจ้างภายในกลุ่มโรงเรียนของตน

6. ติดตามและ ประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนภายในกลุ่ม

7. ให้ความ เห็นชอบในการตั้งอนุกรรมการหรือคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ
ของกลุ่มโรงเรียน

1. ประธาน

การเลือกประธานนั้น แต่ละกลุ่มจะประชุมครูใหญ่ร่วมกัน เพื่อเลือกประ-
ธานกลุ่ม โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ เลือกประธานกลุ่มโดยวิธีการตามหลักประชาธิปไตย ผู้ใดมี
คะแนนสูงสุดก็ได้เป็นประธานหรือ เลือกประธานกลุ่มโดยคำนึงถึงสถานที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม
ทั้งนี้เพื่อความ สะดวกในการจัดกิจกรรมร่วมกัน หรือ เลือกประธานกลุ่มโดยคำนึงถึงอาวุโส เป็น
เกณฑ์

ประธานกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีหน้าที่ดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และรายงานให้
เขตทราบ
2. เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. เยี่ยมและนิเทศโรงเรียนกลุ่มอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง
4. รับผิดชอบงานกลุ่มโรงเรียน จัดทำเอกสารเกี่ยวกับการเงิน
การพัสดุ ครุภัณฑ์ หรือเอกสารอื่นใดไว้ เป็นหลักฐานและ เก็บรักษาไว้ตามระเบียบของทางราช-
การ เมื่อพ้นจากตำแหน่งให้มีการส่งมอบหลักฐานดังกล่าวต่อประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนคนใหม่
5. แต่งตั้งอนุกรรมการหรือคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ตามที่คณะกรรมการ-
การบริหารกลุ่มโรงเรียน เห็นชอบ

2. รองประธาน

การเลือกรองประธานนั้น อาจจะ เลือกได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คืออาจ เลือก
โดยวิธีการตามหลักประชาธิปไตย ใช้วิธีการเสนอชื่อครูใหญ่ที่สมควรได้รับ เลือกเป็นประธานและ
รองประธาน ผู้ใดคะแนนสูงสุดก็ได้เป็นประธาน และคะแนนเสียงรองลงมาเป็นรองประธาน หรือ
ที่ประชุม เลือกเองตามความเหมาะสม

หน้าที่ของรองประธานกลุ่มในด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ

- 2.1 ทำหน้าที่แทนประธานในกรณีที่ได้รับมอบหมายจากประธาน
- 2.2 ทำหน้าที่แทนประธานในกรณีที่ประธานไม่สามารถปฏิบัติงานได้

3. กรรมการ

กรรมการไม่มีการเลือกตั้ง ให้ครูใหญ่ทุกโรงเรียนในกลุ่ม เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง

หน้าที่ของกรรมการกลุ่มในด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ

1. ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี เช่น ร่วมมือในการวางแผนงานประจำปีการปรับปรุงงานด้านวิชาการและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น
2. รับผิดชอบงานที่กลุ่มโรงเรียนมอบหมาย

4. เลขานุการ

การเลือก เลขานุการกลุ่มอาจเลือกโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คือให้อำนาจประธานเลือกเลขานุการเอง โดยอาจพิจารณาจากผู้ช่วยครูใหญ่หรือครูประจำการในกลุ่มมาดำรงตำแหน่งด้วยก็ได้ หรือที่ประชุมเลือกเองตามความเหมาะสม และความสะดวกในการที่เลขานุการจะติดต่อกับประธานกลุ่ม

เลขานุการกลุ่มโรงเรียนมีหน้าที่ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ธุรการของกลุ่มโรงเรียน
2. จัดเตรียมการประชุมและสรุปผลและจัดทำรายงานการประชุม
3. จัดทำเอกสารต่าง ๆ ตามขอตกลงของกลุ่มโรงเรียนแจกจ่ายให้โรงเรียนในกลุ่ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุม

5. สำนักการศึกษา มีหน้าที่ดังนี้

- จัดสรรงบประมาณให้กลุ่มโรงเรียน
- จัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- จัดให้มีครูกัลป์ที่จะ เป็น เกี่ยวกับการ เรียนการสอนแก่กลุ่มโรงเรียน

- ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานการบริหารกลุ่มโรงเรียนรวมทั้งให้
ข้อคิดเห็นและคำแนะนำแก่คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน

6. ที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้การปรึกษาและสนับสนุนการบริหารงานของกลุ่มโรงเรียน
หรือตามที่กลุ่มโรงเรียนร้องขอ (กรุงเทพมหานคร, สำนักงานการศึกษา 2525: 2-4)

การนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครโดย-
ตลอดมานั้น แม้ว่าจะยังขาดการวางแผนงาน การประสานงาน และประสบปัญหาอยู่ตลอดเวลา
กรุงเทพมหานครก็ตระหนักในความสำคัญและประโยชน์ในการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียน จึงได้ปรับปรุง
ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2521 ขึ้นใหม่เป็นระเบียบกรุง-
เทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2525 ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม
2525 ซึ่งหวังผลว่า การทำงานของกลุ่มโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้มากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ค.ศ. 1976 คลิฟฟอร์ด ลี จูเนียร์ เฮนดริกซ์ (Clifford Lee Jr.Hendrix)
แห่งมหาวิทยาลัยเทนเนสซี ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาวิธีการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาด้วยวิธีการ
สังเกตการสอนและการปรึกษาหารือ โดยครู อาจารย์ใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในรัฐเทนเนสซี
วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อพัฒนาขั้นสุดท้ายของวิธปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาด้วย
ข้ออ้างอิง เฉพาะในการสังเกตการสอนและการประชุมปรึกษาหารือในโรงเรียนรัฐบาลของ
เทนเนสซี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามซึ่งพัฒนามาจากส่วนหนึ่งของการสำรวจ
ของ The Tennessee Association for Supervision and Curriculum Deve-
lopment Task Force or Instructional Supervision ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบจากครู อาจารย์ใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ผู้ประสบความสำเร็จ
ในวิธปฏิบัติในการสังเกตการสอนและการประชุมปรึกษาหารือ ระหว่างปีการศึกษา 1974-
1975 ซึ่งสรุปผลจากการศึกษาดังนี้

1. ระบบโรงเรียนของเทนเนสซีควรกำหนดโครงการเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกต
การสอนไว้อย่างสมบูรณ์และสม่ำเสมอ วิธดำเนินการควรจะมีการประชุม ก่อนการสังเกต
เพื่อวางแผนและกำหนดจุดประสงค์ของการสอน

2. ควรมีการประชุมปรึกษาหารือต่อเนื่องกันการสังเกตในชั้นเรียนมีการติดตามผล และแจ้งให้ครูทราบ เพื่อศึกษานิเทศก์ อาจารย์ใหญ่และครู จะได้ร่วมกันหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข

3. ควรมีการวางแผนโครงการประณมเทศ และการปฏิสัมพันธ์ มีการติดต่อสื่อสาร เกี่ยวกับการสังเกตและการประชุมปรึกษาหารือ

4. พยายามช่วยให้ครูประเมินผลแผนงานและการสอนด้วยตนเองและสนับสนุนให้ครู เพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเอง จะเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อโครงการนิเทศการศึกษา

5. ศึกษานิเทศก์ต้องช่วยก่อให้เกิดความสำเร็จและพัฒนาจตุรวมในการปรับปรุงวิธี ดำเนินการในการสังเกตในชั้นเรียน และการประชุมปรึกษาหารือ

6. ครูยอมรับการนิเทศโดยเฉพาะการสังเกตในชั้นเรียน ศึกษานิเทศก์ และอาจารย์-ใหญ่ควรจะทำางานโดยยึดหลักมนุษยธรรม คำนึงถึงลักษณะนิสัย การชักถาม การให้มีส่วนร่วม ความเชื่อถือ และการให้ความช่วยเหลือ

7. อาจารย์ใหญ่ควรจัดระบบการบริหารงาน ที่จะทำก่อนหรือหลัง โดยคำนึงถึงความ สำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนในห้องเรียนก่อนอื่น (Clifford Lee Jr.Hendrix, 1976: 2536-A)

ค.ศ.1975 คาลิ (Khali) ได้ทำการวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจหน้าที่ความ- รับผิดชอบที่กำลังปฏิบัติอยู่ของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนอนุบาลในประเทศ- จอร์แดน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษา 3 ระดับ คือ ผู้บริหารการศึกษาระดับกระทรวง ผู้บริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น และผู้บริหารการศึกษาระดับโรงเรียนประถมและอนุบาล เครื่อง- มือที่ใช้ในการสำรวจ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่บรรจุไปด้วยคำถามที่เกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ

59 ประการ โดยจำแนกออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้แก่

1. หน้าที่งานสารบรรณและสำนักงาน
2. หน้าที่นิเทศการศึกษา
3. หน้าที่เกี่ยวกับวินัยภายในโรงเรียน
4. หน้าที่ในการบริหารและจัดการ
5. หน้าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน
6. หน้าที่ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
7. หน้าที่ในการสอน

ผลของการศึกษา ปรากฏว่า

ผู้บริหารระดับกระทรวงมีความเห็นว่า ครูใหญ่ควรเป็นผู้นำทางการศึกษาและเป็นผู้นำในทางพัฒนาอาชีพ ในขณะที่เดียวกันจะต้องเป็นผู้บริหาร และเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change agents)

ผู้บริหารระดับท้องถิ่นมีความเห็นว่า ครูใหญ่ควรเน้นงานด้านสารบรรณงานธุรการ และงานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

ครูใหญ่ไม่เข้าใจได้อย่างแน่นอนเกี่ยวกับคุณค่า หน้าที่ และความรับผิดชอบของตน ทำให้เป็นผลกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานของครูใหญ่

ความไม่เข้าใจและสงสัยในหน้าที่ของครูใหญ่ เกิดจากการขาดจำแนกรายละเอียดของงานไว้อย่างชัดเจน

ครูใหญ่ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงานสารบรรณและงานบริหาร และมีเวลาน้อยที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ร่วมงาน และมีเวลาสำหรับการนิเทศการสอนน้อยมาก (Iggat Azizi Khali, 1975: 3255-A)

ปี 1974 ลี (Lee) แห่ง East Texas State University ได้ทำการวิจัยเรื่อง Critical Incidents of Supervisory Function of Principals in Southeastern New Mexico มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงการนิเทศการศึกษา โดยมุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่นิเทศของอาจารย์ใหญ่ และครู โดยคำนึงถึง เพศ พื้นฐานทางการศึกษา ระดับโรงเรียนที่ปฏิบัติงานและระดับชั้นที่สอน วิธีดำเนินการวิจัย กระทำโดยการขอร้องให้ครูและอาจารย์ใหญ่กลุ่มหนึ่งรวบรวมพฤติกรรมทางการนิเทศที่มีประสิทธิผล อาจารย์ใหญ่และครูอีกกลุ่มหนึ่ง รวบรวมพฤติกรรมทางการนิเทศที่ไม่มีประสิทธิผล ปรากฏว่าได้รับคืนจากกลุ่มครูที่รวบรวมพฤติกรรมที่มีประสิทธิผล 196 คน ที่ไม่มีประสิทธิผล 150 คน อาจารย์ใหญ่กลุ่มที่รวบรวมพฤติกรรมที่มีประสิทธิผลส่งคืน 38 คน กลุ่มที่รวบรวมพฤติกรรมที่ไม่มีประสิทธิผลส่งคืน 29 คน คำตอบที่ได้แบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ คือ สัมพันธภาพภายในกลุ่มสัมพันธภาพกับนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ หลักสูตรและการสอน การจัดข้อมูลเป็นหมวดเป็นหมู่ การกระทำโดยประมุข อภิปรายข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ไคสแควร์ (Chi - Square) ภายใต้ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของครู ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศของอาจารย์ใหญ่แตกต่างกัน

2. จำนวนที่ทำการสอน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์พิเศษของ
อาจารย์ใหญ่แตกต่างกัน

3. วุฒิของครูไม่ทำให้เกิดความแตกต่างด้านความคิดเห็น เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์
พิเศษของอาจารย์ใหญ่

4. ครูสตรี และครูชาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์พิเศษของอาจารย์-
ใหญ่ไม่แตกต่างกัน

5. ครูโรงเรียนประถมศึกษา มุ่งให้ค่านึงถึงสัมพันธภาพในคณะครูมากกว่าครู
โรงเรียนมัธยม ส่วนครูโรงเรียนมัธยมมุ่งให้ค่านึงถึงสัมพันธภาพกับนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ
และมุ่งในด้านระเบียบวินัยเกี่ยวกับนักเรียน นั้นแสดงว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาต้องการให้
ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อจะได้ร่วมกันทำงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อ เป็นประโยชน์ต่อการ-
เรียนของนักเรียน

6. ครูรายงานพฤติกรรมที่ไม่ส่งเสริมมากกว่าด้านที่เป็นผลสำหรับอาจารย์ใหญ่
รายงานพฤติกรรมที่เป็นผลมากกว่า แสดงว่าอาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่ดีที่สุดแล้ว และมากกว่าที่ครู
คิด (Lee 1974:4134-A)

พ.ศ.2513 กฤษณา ขำยัง ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของครูใหญ่โรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับงานวิชาการ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูใหญ่ส่วนใหญ่มี-
ความเห็นว่าคุณมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ
จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดดังนี้

งานวัดและประเมินผลการศึกษา

งานนิเทศการศึกษาในโรงเรียน

หลักการบริหารที่สำคัญบางประการ

จิตวิทยาการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป

เรื่องหลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ

หลักการสอนและวิธีสอนโดยทั่ว ๆ ไป

ครูใหญ่ที่มีคุณวุฒิสสูงจะให้คะแนนความเข้าใจวิชาการสูง และครูใหญ่ที่มีประสบการณ์
เป็นครูใหญ่มานาน อายุราชการสูง อายุจริงสูง จะให้คะแนนความเข้าใจงานวิชาการต่ำ

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านวิชาการที่พบมากที่สุด ได้แก่ ทางโรงเรียนไม่มีงบประมาณจัดตั้งห้องสมุด ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน บริเวณคับแคบ ครูใหญ่มีงานธุรการมากจนไม่มีใครมีเวลาช่วยเหลือครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน (กฤษณา ขำยัง 2513)

พ.ศ.2519 พรรศรี ทองสมจิตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง เรื่องพฤติกรรมทางการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมทางการวางแผนในระดับน้อย พฤติกรรมด้านการวางแผนที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติ คือการมีอิสระในการวางแผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน และการร่วมมือกับคณะครูวางโครงการในโรงเรียน

2. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมทางการจัดองค์การในระดับปานกลาง พฤติกรรมด้านการจัดองค์การที่ครูใหญ่มีค่อนข้างสูง คือ การทำความเข้าใจตนเองร่วมกับคณะครูก่อนการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ภายในโรงเรียนและการควบคุมการสอนของครูโดยการเดินดูรอบ ๆ โรงเรียน

3. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมด้านการบริหารบุคคลในระดับปานกลาง พฤติกรรมด้านการบริหารบุคคลที่ครูใหญ่มีค่อนข้างสูง คือ ในการแต่งตั้งหัวหน้าหมวดวิชาการไม่ใช้วิธีย้ายครูเมื่อมีการขัดแย้งระหว่างครูภายในโรงเรียน การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูไปศึกษาต่อ และการไม่เสนอย้ายครูที่รับราชการมานาน

4. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมด้านการวินิจฉัยสั่งการอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย พฤติกรรมด้านการวินิจฉัยสั่งการที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติ คือ การวินิจฉัยสั่งการตามที่คณะครูเสนอความคิดเห็นมา และการประเมินผลงานที่มอบหมายให้ผู้อื่นทำ

5. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมด้านการประสานงานในระดับปานกลาง พฤติกรรมด้านการประสานงานที่ครูใหญ่มีค่อนข้างสูง คือ ครูในโรงเรียนส่วนมากให้ความร่วมมือในการทำงานด้วยดี และการที่ได้รับความร่วมมือจากครูในโรงเรียนในการเข้าร่วมประชุม

6. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมด้านการเสนอรายงานในระดับสูง โดยเฉพาะที่ให้ครูได้รับรู้ข่าวซึ่งเป็นผลได้ผลเสียของตนเอง แต่เมื่อมีครูในโรงเรียนไม่สามัคคีกัน ครูใหญ่จะไม่เสนอรายงานให้ผู้บังคับบัญชา

7. โดยทั่วไปครูใหญ่มีพฤติกรรมด้านการงบประมาณในระดับน้อย พฤติกรรมด้านการงบประมาณที่ครูใหญ่ส่วนมากปฏิบัติคือ การที่ไม่ได้เก็บรักษาเงินของโรงเรียนไว้กับตนเอง

และการที่ให้มีเจ้าหน้าที่ทำบัญชีการเงิน (พรศรี ทองสมจิตร 2519)

พ.ศ.2520 กฤษณี น้ำเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่องวิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในมัธยมศึกษา ในเขตศึกษา 6 ที่สังกัดกองมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษา ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. การปฏิบัติในด้านกระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยสรุปแล้วผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

2. การปฏิบัติในด้านโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครู อาจารย์ มีความเห็นขัดแย้งกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าการปฏิบัติด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ ครู อาจารย์ มีความเห็นว่าการปฏิบัติด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

3. การปฏิบัติกิจกรรมนิเทศการศึกษา โดยสรุปแล้วผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยซึ่งได้แก่ การปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอน ในด้านการส่งเสริมทางวิชาการแก่ครู ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในด้านการส่งเสริมหลักสูตร ในด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอื้ออานวยความสะดวกและห้องสมุด ในด้านการประเมินผลและในด้านการสร้างขวัญของครู สำหรับในด้านที่ผู้บริหารโรงเรียนและครู อาจารย์ มีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับการปฏิบัติ โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูอาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด ได้แก่ ในด้านการจัดการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครู อาจารย์ มีความเห็นว่าการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในด้านการขาดแคลนวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางนิเทศการศึกษา ในด้านขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดการดำเนินงานนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนโดยตรง ในด้านขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เพื่ออื้ออานวยในการปฏิบัติงาน และในด้านขาดการวางแผนดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

พ.ศ.2521 วินัย ตะสถิตย์ ได้ทำการสำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ที่สังกัดกรมสามัญศึกษาเทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. การปฏิบัติในด้านกระบวนการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา โดยสรุปแล้วผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในด้านนี้ อยู่ในเกณฑ์น้อย

2. การปฏิบัติด้านโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่าการปฏิบัติในด้านนี้ อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

3. การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษาโดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติในด้านกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติในด้านการส่งเสริมวิชาการแก่ครูและการปฏิบัติในด้านการส่งเสริมหลักสูตร การปฏิบัติในด้านที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่าการปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอนและการปฏิบัติงานนิเทศในด้านการประเมินผล และยังมีอีกด้านหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์มาก แต่ครูมีความเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์น้อย ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติในด้านการใช้สารสนเทศคอมพิวเตอร์ สิ่งอำนวยความสะดวก และห้องสมุด

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นตรงกันว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากในด้านขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานขาดแคลนวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญทางการนิเทศการศึกษา ขาดแรงสนับสนุนจากหน่วยงานเจ้าสังกัด และขาดตัวบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดการดำเนินงานนิเทศในโรงเรียนโดยตรงเพราะงานล้นมืออยู่แล้ว (วินัย ตะสฤตย์ 2521)

พ.ศ.2524 นิตยา ปรีชาหาญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการณ์มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และจัดลำดับในการปฏิบัติจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ อันดับแรก

คือ การจัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์ อันดับที่สองคือ การส่งเสริมวิชาการ อันดับที่สามคือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร อันดับทีสี่คือ กระบวนการนิเทศการศึกษา อันดับห้าคือ การประเมินผล อันดับทีหก การนิเทศการสอน และอันดับสุดท้ายคือ การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน

2. การปฏิบัติด้านโครงการและกิจกรรมที่ปฏิบัติจริงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โครงการและกิจกรรมในการปฏิบัติด้านการนิเทศการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติการส่งเสริมวิชาการและการจัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการมีความเห็นขัดแย้งกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่ครูปฏิบัติการมีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้งด้านกระบวนการและกิจกรรม พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และจัดลำดับของปัญหาในการปฏิบัติจากมากไปน้อยได้ดังนี้ อันดับแรกคือกระบวนการนิเทศการศึกษา อันดับที่สองคือ การประเมินผล อันดับที่สามคือ การทำและใช้วัสดุอุปกรณ์ อันดับทีสี่คือ การนิเทศการสอน อันดับห้าคือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร อันดับทีหกคือ การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน และอันดับสุดท้ายคือ การส่งเสริมวิชาการ (นิตยา ปรีชาหาญ 2524)

พ.ศ.2524 ผกาทิพย์ แก้วณีกรังษี ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของศึกษานิเทศก์ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของศึกษานิเทศก์ ทั้ง 8 ด้าน คือ

1.1 ด้านการนิเทศการศึกษา

1.2 ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน

1.3 ด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและการผลิตสื่อการเรียนการสอน

1.4 ด้านการทดลอง ค้นคว้า และวิจัยเชิงปฏิบัติ

1.5 ด้านการบริหาร

1.6 ด้านการแนะแนวการศึกษา

1.7 ด้านการประสานงานและบริการต่าง ๆ

1.8 ด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและประเมินมาตรฐานโรงเรียน

ฐานโรงเรียน

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นแตกต่างจากความเห็นของครูใน 2 ด้าน คือ ด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและการผลิตสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและประเมินมาตรฐาน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ครูเห็นว่าศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่น ๆ อีก 6 ด้าน ผู้บริหารโรงเรียนและครูเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ศึกษานิเทศก์มีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อีก 7 ด้าน ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. เกี่ยวกับบทบาทตามความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับการปฏิบัติของศึกษานิเทศก์นั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติในบทบาททั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก แต่ครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานด้านการบริหารอยู่ในระดับน้อย และต้องการให้ปฏิบัติในด้านอื่น ๆ อีก 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับความต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติ เมื่อเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติจริงของศึกษานิเทศก์ไม่แตกต่างกัน (ภาคท้าย แก้วพณีรังษี 2524)

พ.ศ.2525 สุดสวาท พลานันทกุลธร ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. จากการศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนและครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับแนวการจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนในด้านการนิเทศการศึกษานั้น ส่วนใหญ่สอดคล้องกัน และอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับผู้ที่ควรปฏิบัติงาน กิจกรรมหลักและกิจกรรมประกอบ ผลปรากฏว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกัน

2. จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวการจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ของคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนและครูทั้งในเขตชั้นในและเขตชั้นนอก โดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่แตกต่างกัน ดังนั้นแนวปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครในเขตชั้นใน และเขตชั้นนอกอาจจะจัดในลักษณะเดียวกันได้ (สุดสวาท พลานันทกุลธร : 9)

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศการศึกษาตามที่กล่าวมาจะเห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษาได้พัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการสร้างเสริมคุณภาพของพลเมือง ให้สามารถดำรงชีวิตและประโยชน์แก่สังคมการศึกษาระดับประถมศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตและพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ของมนุษย์ยุคปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนพึงเอาใจใส่และนำไปปฏิบัติ เพราะการนิเทศการศึกษามีได้มุ่งเฉพาะการปรับปรุงการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงนโยบายทางการศึกษา และปัญหาต่าง ๆ ในส่วนตัวของครูและเด็ก ตลอดจนขวัญและกำลังใจในการทำงานด้วย ผู้ที่มีหน้าที่นี้เทศจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เทคนิค โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้มากพอสมควร โดยเฉพาะครูใหญ่หรือผู้ช่วยครูใหญ่ ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้นิเทศการศึกษาในโรงเรียน เป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนมาก การนิเทศการศึกษาจะประสบความสำเร็จด้วยดีถ้าผู้นิเทศสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้สมกับความหวังของทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่างก็คาดหวังว่า ครูใหญ่หรือผู้ช่วยหรือครูหัวหน้าหมวดวิชาเหล่านั้น จะต้องเป็นผู้รอบรู้ มีความคิดริเริ่ม กระทำการได้ว่องไว รวดเร็ว มีความสุภาพอ่อนโยน ฉลาดในการให้คำแนะนำและเป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดี ตลอดจนมีทักษะในการนิเทศการศึกษา ผลักดัน ชักชวนให้บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงงานต่าง ๆ ได้ และเกิดความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จึงเป็นเรื่องสำคัญ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง สมควรที่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องพึงให้ความสนใจและนำไปปฏิบัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย